SUY HÔ HẤP & OXY LIỆU PHÁP

BS Huỳnh Quang Đại

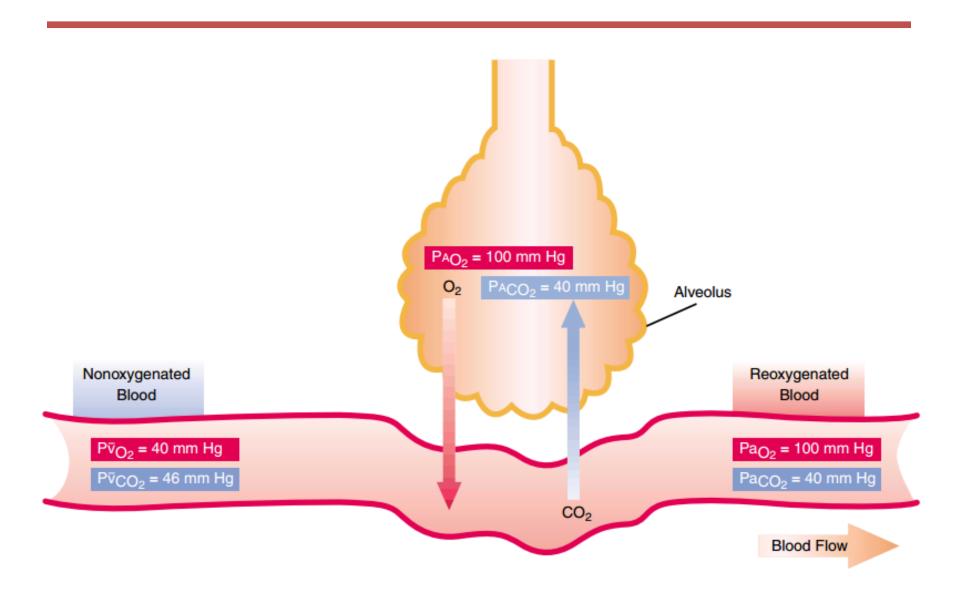
Khoa Hồi sức cấp cứu, BVCR BM Hồi sức cấp cứu chống độc Đại Học Y Dược TP. Hồ Chí Minh Email: quangdaidr@gmail.com

Mục tiêu

- Định nghĩa và phân loại được suy hô hấp
- Trình bày các biểu hiện lâm sàng của suy hô hấp
- Phân tích sinh bệnh học suy hô hấp
- Chẩn đoán suy hô hấp
- Phân tích và chỉ định được liệu pháp oxy phù hợp cho bệnh nhân

CHỨC NĂNG HỆ HÔ HẤP

CHỨC NĂNG HỆ HÔ HẤP

- Đảm bảo quá trình trao đổi khí nhằm:
 - Cung cấp "đủ" oxy cho cơ thể
 - Thải "đủ" CO2, là sản phẩm của quá trình
 chuyển hóa hữu cơ của cơ thể

ĐỊNH NGHĨA & PHÂN LOẠI SUY HÔ HẤP

ĐỊNH NGHĨA

 Suy hô hấp là tình trạng suy giảm đáng kể khả năng trao đổi khí của hệ hô hấp, biểu hiện bằng sự giảm oxy máu và/hoặc tăng CO₂ máu.

PHÂN LOẠI

- Suy hô hấp giảm oxy máu:
 - $-PaO_2 < 60 \text{ mmHg } \underline{\text{hoặc}} SaO_2 < 90\%.$
- Suy hô hấp tăng thán khí:
 - $PaCO_2 > 45-55 \text{ mmHg } \underline{\text{và}} \text{ pH} < 7,35$
- Suy hô hấp hỗn hợp

PHÂN LOẠI

Suy hô hấp cấp:

- Từ vài phút đến vài giờ
- Cơ thể chưa kịp bù trừ

Suy hô hấp mạn:

- Vài ngày hoặc lâu hơn
- Cơ thể có các cơ chế bù trừ thích nghi

Suy hô hấp cấp/mạn

Suy hô hấp mới xảy ra trên nền mạn tính

TRIỆU CHỨNG LÂM SÀNG SUY HÔ HẤP

CA LÂM SÀNG

- Bệnh nhân nam, cao tuổi có tiền sử bệnh phôi mạn tính được đưa đến câp cứu vì khó thở tiến triển
- Tần số thở 30l/phút, mệt ở mức độ vừa phải
- Sử dụng cơ hô hấp phụ, khò khè

Những dấu hiệu nào gợi ý BN suy hô hấp?

DẤU HIỆU SUY HÔ HẤP

Tại hệ hô hấp

- Thay đổi tần số thở: thở nhanh hay chậm, ngưng thở
- Tăng công thở:
 - Co kéo cơ liên sườn, trên ức,
 - Phập phồng cánh mũi,
 - Ngực bụng nghịch thường...

DẤU HIỆU SUY HÔ HẤP

Giảm oxy mô

- Tím môi, đầu chi...
- Thay đổi tri giác: lo mo, bứt rứt
 - PaO₂ ↓ 60mmHg → giảm trí nhớ và thị lực
 - PaO₂ < 40~50 mmHg → lo mo
 - PaO₂ 20mmHg → tổn thương tế bào thần kinh không hồi phục
- Mạch chậm, tụt huyết áp (giai đoạn muộn)

Tăng CO2

 PaCO2 > 80mmHg (carbon dioxide narcosis): nhức đầu, ngủ gà, rung vẩy, ức chế hô hấp, tử vong

DẤU HIỆU SUY HÔ HẤP

Dấu hiệu bù trừ (do phóng thích hormone giao cảm catecholamine):

- Tăng huyết áp
- Tăng nhịp tim
- Vã mồ hôi...

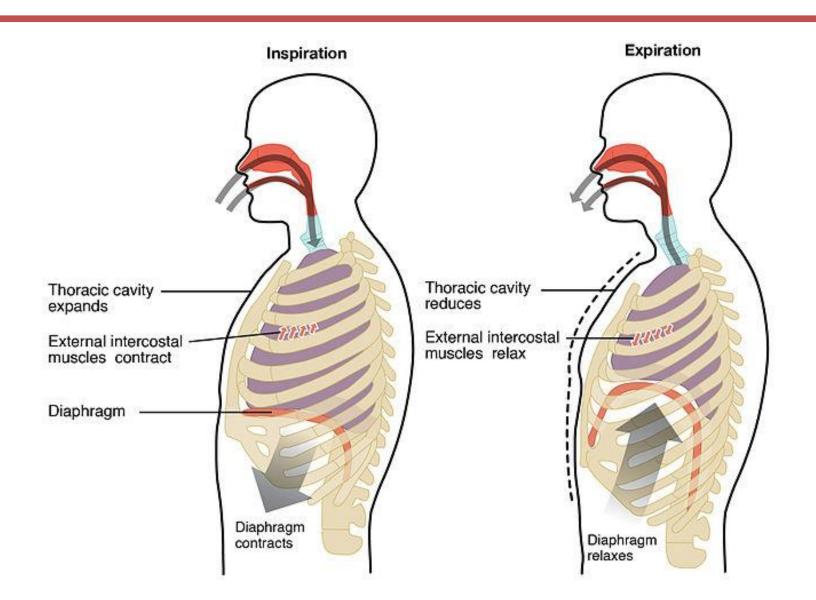
CA LÂM SÀNG

- Bệnh nhân nam, cao tuổi có tiền sử bệnh phôi mạn tính được đưa đến câp cứu vì khó thở tiến triển
- Tần số thở 30l/phút, mệt ở mức độ vừa phải
- Sử dụng cơ hô hấp phụ, khò khè

Tại sao bệnh nhân lại bị suy hô hấp

SINH BỆNH HỌC SUY HÔ HẤP

QUÁ TRÌNH HÔ HẤP

QUÁ TRÌNH HÔ HẤP

Thông khí

Trung tâm hô hấp

Cơ hô hấp

Đường dẫn khí

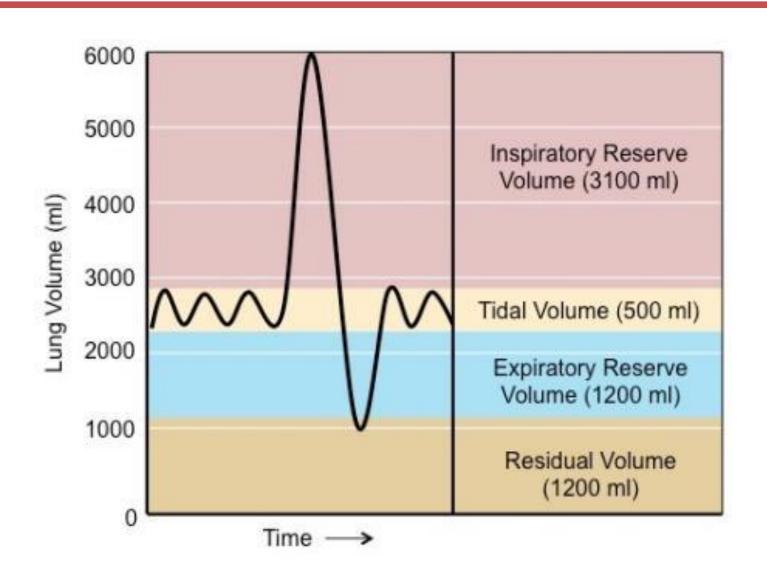
Trao đổi khí qua màng phế nang mao mạch

Vận chuyển khí trong máu

Trao đổi khí tại mô

Tế bào sử dụng oxy

- Quá trình thông khí: quyết định bởi
 - Trung tâm hô hấp:
 - · Ở hành não,
 - Tự động + tự ý
 - Cơ hô hấp: cơ hoành, cơ liên sườn...
 - Đường thở: Hệ thống khí phế quản dẫn khí đến phế nang
 - Sức cản đường thở: tăng khi
 - Khoảng chết (V_D): Là thể tích đường thở không xảy ra sự trao đổi khí

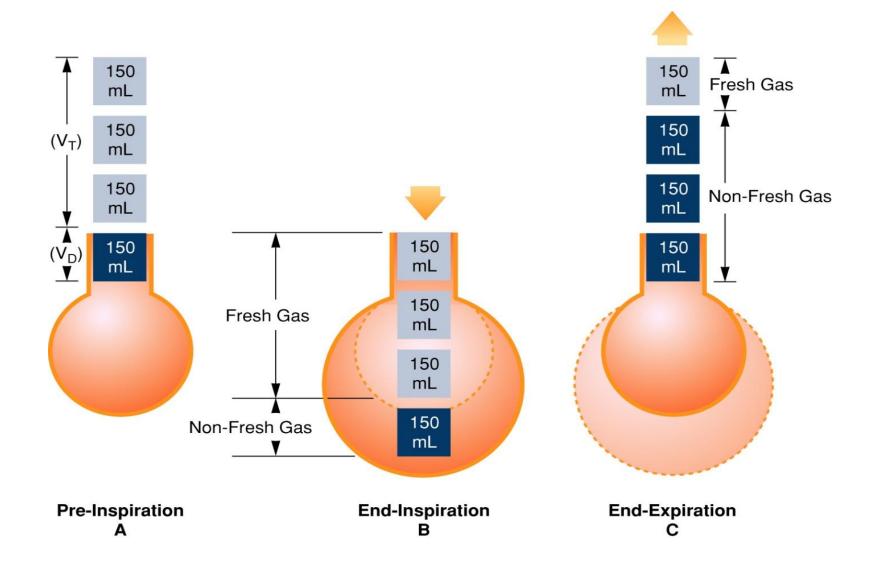
Thông khí phút (V_E): Là thể tích khí hít vào/thở ra trong một phút

$$V_E = f \times Vt$$

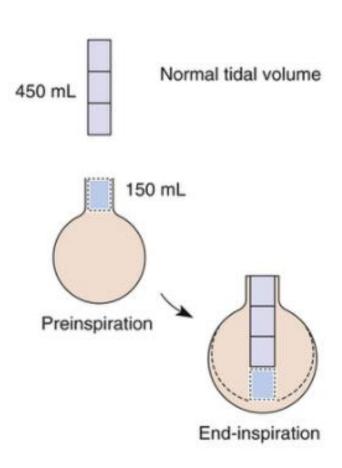
- Tần số thở (f)
 - Điều khiển bởi trung tâm hô hấp
 - Thụ thể ở phổi
 - Hóa cảm thụ quan: CO₂, H+, O₂
 - Bình thường: 12 20lần/phút

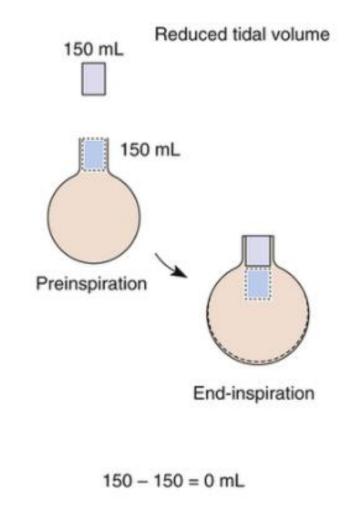
- Thể tích khí lưu thông (Vt)
 - Là thể tích khí huy động trong một lần thở vào hoặc thở ra bình thường, không gắng sức.
 - Bình thường: 8–10ml /kg

Thông khí khoảng chết (V_D) & Thông khí phế nang (V_A)

Thông khí khoảng chết (V_D) & Thông khí phế nang (V_A)

Thông khí khoảng chết (V_D) & Thông khí phế nang (V_A)

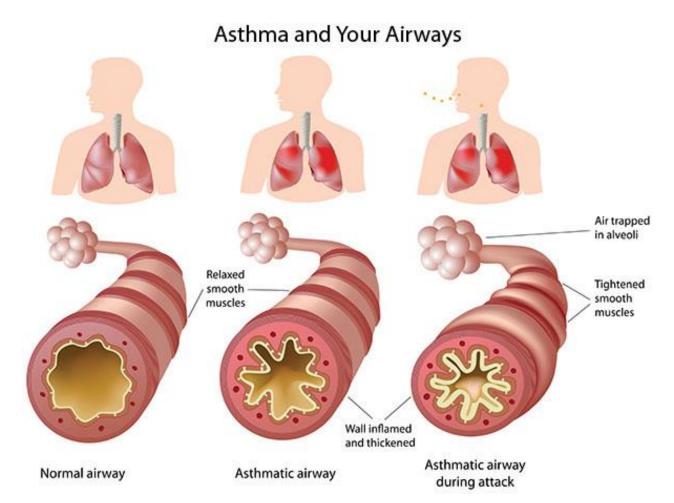
$$V_A = (V_T - V_D) \times f/min$$

- Ví dụ:
 - $V_T = 450 \text{ ml}$
 - $-V_{D} = 150 \text{ ml}$
 - f/min = 15
- $V_A = (450 150) \times 15$ = 300 × 15 = 4500 ml

Anh hưởng của tần số và độ thở sâu trên thông khí phế nang

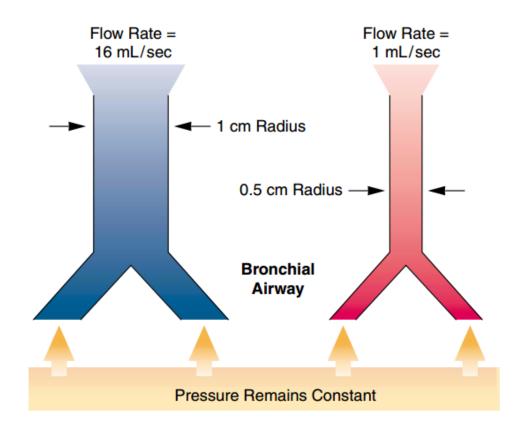
	Breathing	Breathing	MV	V_{D}	V_A
Subject	Depth V _T	Frequency	(mL.min)	(mL.min)	(mL.min)
Α	150	40	6000	150 x 40 = 6000	0
В	500	12	6000	150 x 12 = 1800	4200
С	1000	6	6000	$150 \times 6 = 900$	5100

Tắc nghên đường thở

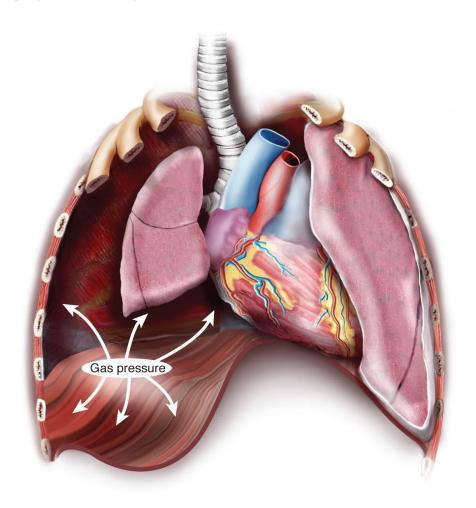

Định luật Poiseuille cho lưu lượng

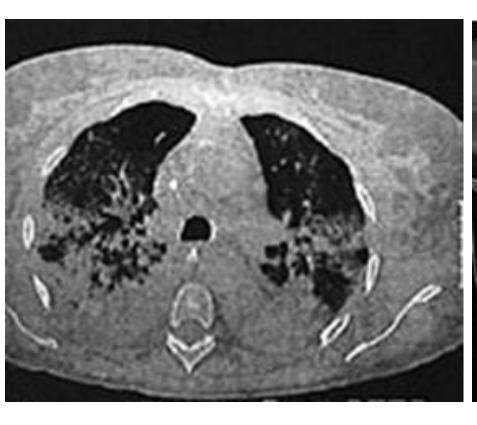

Tràn khí màng phổi áp lực

Viêm phổi nặng (ARDS)

Failure to Ventilate

Failure to Protect Airway

Neurological

Respiratory Center

Opioids, Anesthetics, Brain Injuries

Cervical Nerves C3,4,5

Spinal Injuries

Phrenic Nerves

Chest trauma, Surgery

Neuromucular Junction

Neuromuscular Blockers Myasthenia Gravis

Muscular

Myopathy Diaphragm Intercostals

Steroids

Myasthenia Gravis

Polyneuropathy/Polymyopathy

of Critical Illness

(c) Patrick Neligan

Anatomical

Airway Obstruction

-Upper: teeth, tongue

-Glottic:

laryngeal edema

laryngospasm

Lower: bronchospasm
 Inhaled objects

Chest Wall

Flail Chest

Pleural Cavity

Pneumothorax

Hemothorax

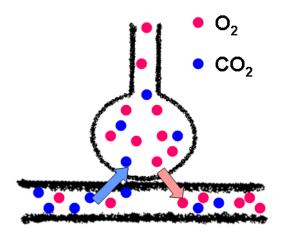
Pleural Effusion

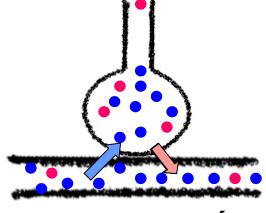
Abdominal Compression

Ascites/Hemoperitoneum Surgical Packs etc

Hậu quả:

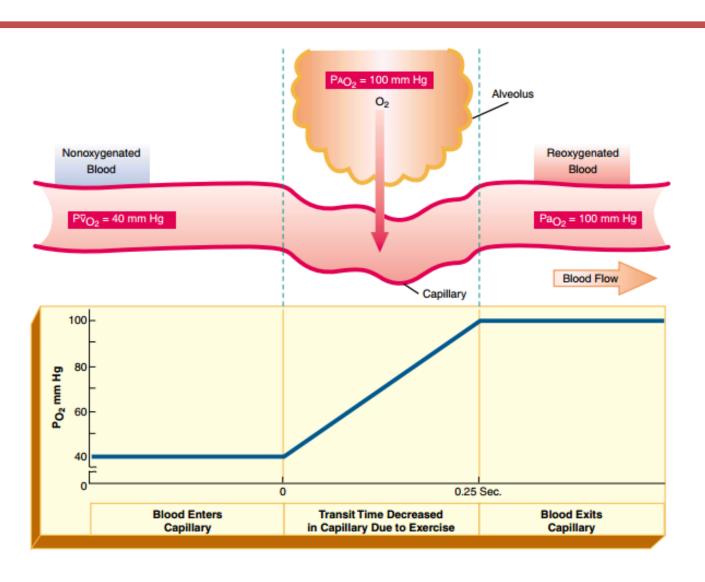
- Giảm oxy máu
- Tăng CO₂ máu

Giảm thông khí phế nang

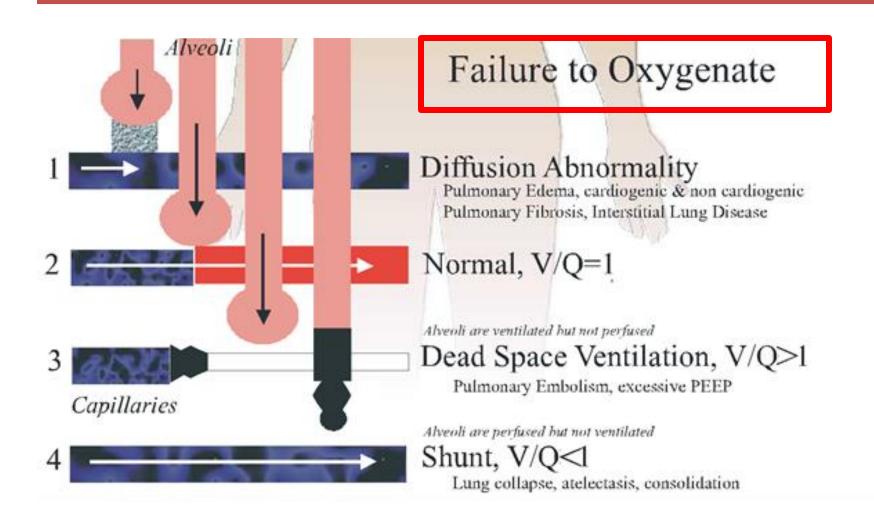
QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

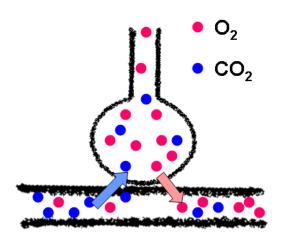
- Oxy và CO2 khuếch tán qua màng phế nang mao mach theo chênh áp
- Khả năng khuếch tán của CO2 > oxy gấp 20 lần
- Do đó rối loạn quá trình khuếch tán chủ yếu gây giảm oxy máu, hiếm khi tăng CO2 máu

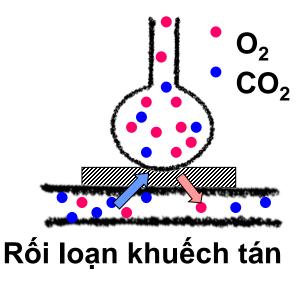
RỐI LOẠN QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

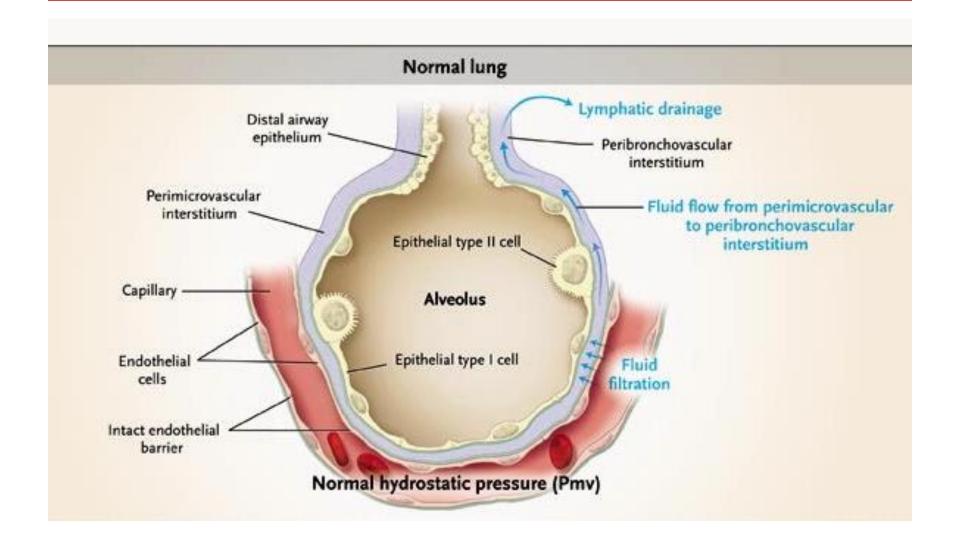
RỐI LOẠN QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

- Rối loạn khuếch tán
 - Tổn thương màng phế nang mao mạch

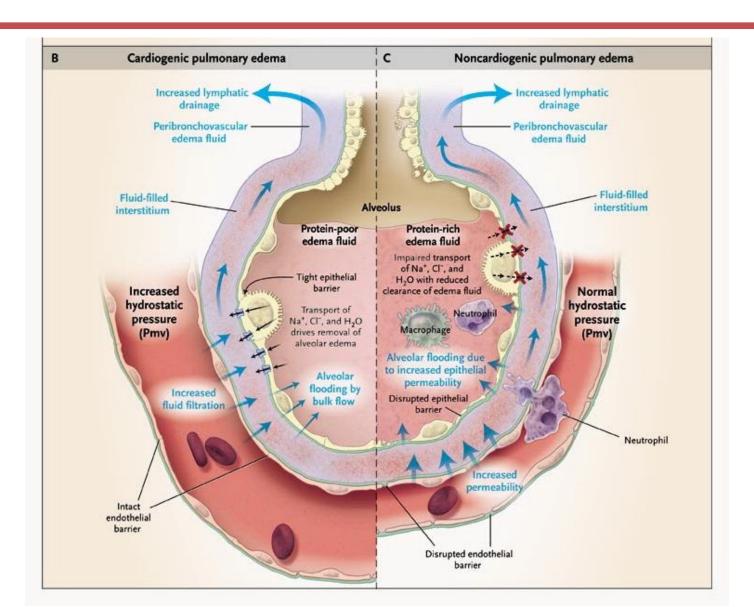

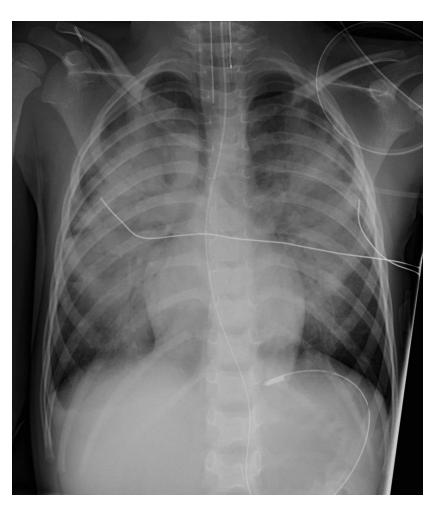
QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

RỐI LOẠN QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

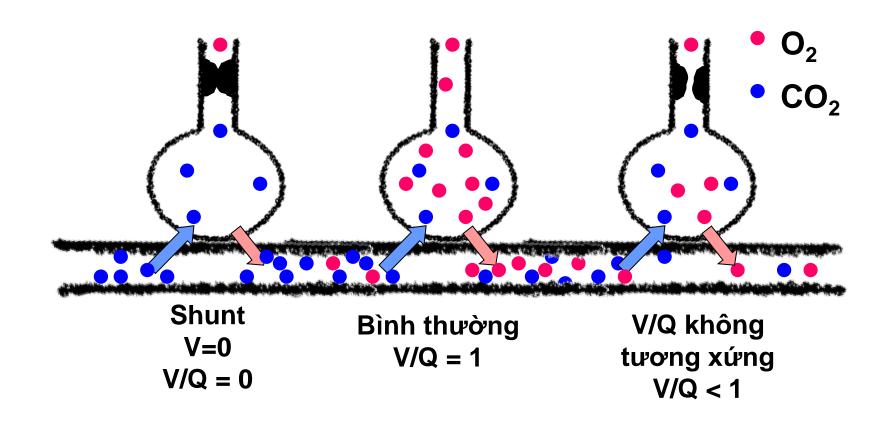
RỐI LOẠN QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

RỐI LOẠN QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

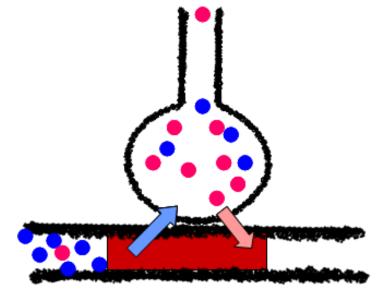
Tỷ lệ V/Q không tương xứng

RỐI LOẠN QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI KHÍ

Khoảng chết (V/Q >1): Khí tới nhiều hơn máu

- Nhồi máu phổi
- Giảm thể tích máu
- Giảm cung lượng tim
- Tăng áp lực đường thở

Pulmonary embolus

NGUYÊN NHÂN SUY HÔ HẤP

- Nguyên nhân suy hô hấp giảm oxy máu
 - Rối loạn thông khí
 - Rối loạn trao đổi khí
- Nguyên nhân suy hô hấp tăng thán khí
 - Giảm thải CO2: Rối loạn thông khí, bất thường V/Q
 - Sản xuất quá mức CO2

NGUYÊN NHÂN SUY HÔ HẤP

Tăng sản xuất CO₂

- Do tăng chuyển hóa:
 - Sốt
 - nhiễm trùng
 - động kinh
 - hoặc tăng cung cấp quá mức carbohydrate cho bệnh nhân có sẵn bệnh phổi
- Tăng sản xuất CO2 chỉ có thể là yếu tố quan trọng gây tăng PaCO2 khi bệnh nhân đã có sẵn bệnh lý phổi trước đó.

CHẨN ĐOÁN SUY HÔ HẤP

CHẨN ĐOÁN

- Chẩn đoán suy hô hấp
- Chẩn đoán nguyên nhân

CHẨN ĐOÁN SUY HÔ HẤP

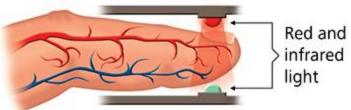
Triệu chứng:

- Tăng công thở: co kéo cơ liên sườn, trên ức, phập phồng cánh mũi, ngực bụng nghịch thường...
- Thay đổi tần số thở: thở nhanh hay chậm, ngưng thở
- Tím môi, đầu chi...
- Thay đối tri giác: kích thích hay lở mở
- Phóng thích catecholamine: tăng huyết áp, vã mồ hôi...

DẤU HIỆU SUY HÔ HẤP

- Pulse oximetry
- Khí máu động mạch

PULSE OXIMETRY

PULSE OXIMETRY

- $SaO_2 = SpO_2 \pm 3\% SpO_2$ (với 80-95%)
- Jubran, Tobin. Chest 1990, 97: 1420
 - $-SaO_2 > 90\%$: PulseOx bias 1.7 ± 1.2%
 - SaO₂ ≤ 90%: PulseOx bias $5.1 \pm 2.7\%$

KHÍ MÁU ĐỘNG MẠCH

Thông số:

- **⇔**pH
- *PCO₂
- **\$SaO2** → SpO2
- $PO_2 \rightarrow$
- **♦**HCO₃

KHÍ MÁU ĐỘNG MẠCH

Giới hạn bình thường

$$SaO2 = 90 - 100\%$$

$$PO_2 = 90 - 100 \text{ mmHg}$$

KHÍ MÁU ĐỘNG MẠCH

Suy hô hấp giảm oxy máu

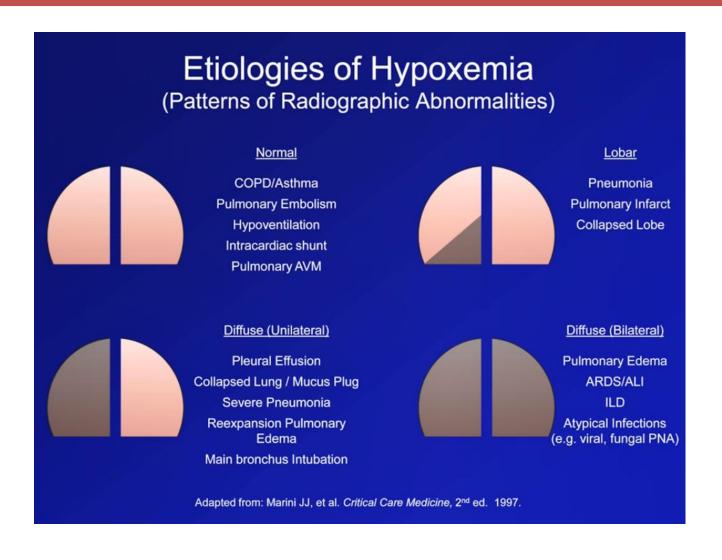
- SpO2: <90%
- KMĐM
 - $-SaO_2 = <90\%$
 - PaO₂ : < 60 mmHg → suy hô hấp giảm oxy
 - Mức độ giảm oxy máu:
 - PaO₂ < 80 mmHg: giảm oxy máu nhẹ
 - − PaO₂ < 60 mmHg: giảm oxy máu trung bình</p>
 - PaO₂ < 40 mmHg: giảm oxy máu nặng</p>

CHẨN ĐOÁN

X-quang lồng ngực:

- Phim XQ 'sáng', bệnh nhân có giảm oxy mô, CO2 máu bình thường
 - → thuyên tắc phổi, shunt Phải Trái, shock
- Phim XQ 'thâm nhiễm (trắng) lan toả', bệnh nhân có Giảm oxy mô, CO2 máu bình thường
 ARDS, suy tim xung huyết, xơ hóa phổi
- − Phim XQ 'sáng' + bệnh nhân có tăng CO2 máu
 → COPD, hen, quá liều thuốc, yếu TK-cơ.

Nguyên nhân giảm oxy máu (theo kiểu bất thường trên XQ)

CHẨN ĐOÁN...XA HƠN

Lượng oxy giao cho mô (VO₂)

 $VO_2 = [Q \times Hb \times 13.4 \times SaO_2] + [PaO_2 \times 0.003]$

- Q: cung lượng tim
- Hb: Hemoglobin
- **SaO2**
- **PaO2**

CHẨN ĐOÁN...XA HƠN

Suy hô hấp

+

Thiếu máu

+

Giảm cung lượng tim

Tử vong

OXY LIỆU PHÁP

OXY LIỆU PHÁP

Chỉ định: giảm oxy máu hoặc giảm oxy mô

$$P_{A}O_{2} = \left(F_{I}O_{2}\right)\left(P_{I} - PH_{2}O\right) - \left(\frac{P_{a}CO_{2}}{RQ}\right)$$
Alveolar Gas Equation

OXY LIỆU PHÁP

- Đáp ứng với oxy liệu pháp: tùy thuộc vào nguyên nhân giảm oxy máu
 - Giảm thông khí (ngộ độc thuốc, bệnh lý thần kinh cơ): Oxy giúp cải thiện nhanh giảm oxy máu, nhưng cải thiện thông khí cần điều trị đúng nguyên nhân.
 - Giảm khuếch tán: đáp ứng tốt với oxy
 - V/Q mismatch: đáp ứng với oxy tùy thuộc vào mức độ bất tương hợp V/Q từng vùng phối riêng biệt và rất khó dự đoán.
 - Shunt phải-trái (viêm phổi, thuyên tắc phổi, dị dạng động tĩnh mach): khi shunt >20%, giảm oxy máu không đáp ứng với oxy.

ĐIỀU TRỊ XA HƠN...XA HƠN

Lượng oxy giao cho mô (VO₂)

 $VO_2 = [Q \times Hb \times 13.4 \times SaO_2] + [PaO_2 \times 0.003]$

- − Q: cung lượng tim
- Hb: Hemoglobin
- **SaO2**
- **PaO2**

CHỈ ĐỊNH OXY LIỆU PHÁP

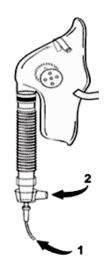
- American College of Chest Physicians and National Heart Lung and Blood Institute recommendations for instituting oxygen therapy:
 - Ngưng tim ngưng thở
 - Giảm oxy máu (PaO2 < 60mmHg, SaO2 < 90%)
 - Tut huyết áp (HATT < 100 mmHg)
 - Giảm cung lượng tim và toan chuyến hóa (bicarbonate < 18 mmol/l)
 - Suy hô hấp (tần số thở > 24/phút)

DỤNG CỤ CUNG CẤP OXY

•Nồng độ O₂

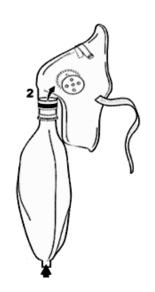
- Cao
- Kiểm soát
- Thấp

Lưu lượng oxy

- Cao
- Thấp

DỤNG CỤ CUNG CẤP OXY

Oxygen Supply	Approximate Maximum Delivered F _I O ₂
Room Air	0.21
Nasal Cannula	0.50
Venturi Mask	0.50
Open Face Tent	0.60
Simple Face Mask	0.60
Partial Rebreather	0.70
Non-Rebreather	0.80 - 0.90
Mechanical Ventilation	>0.90

"LƯU LƯỢNG CAO" vs. "LƯU LƯỢNG THẤP"

Luu luong cao

- Đáp ứng đủ nhu cầu lưu lượng của bệnh nhân khi hít vào.
- FiO2 độc lập với tần số hô hấp

Lưu lượng thấp

- Ko đáp ứng đủ nhu cầu lưu lượng của bệnh nhân khi hít vào.
- FiO2 thay đổi theo tần số hô hấp.

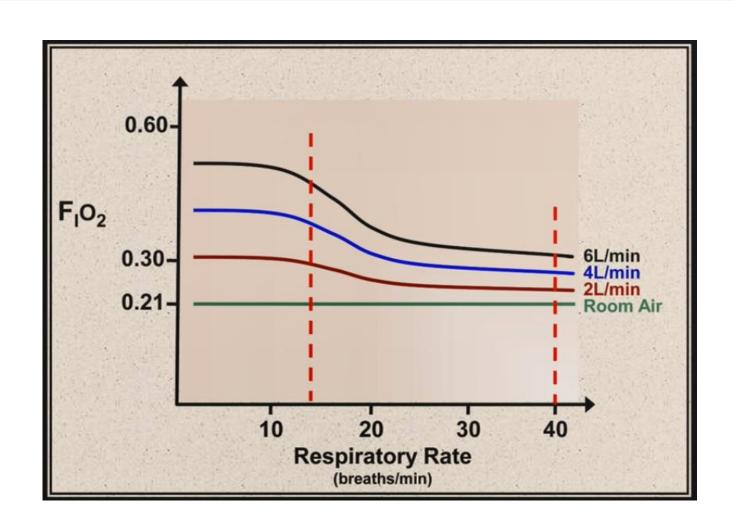
Cannula mũi

- Cung cấp oxy 1-6L/ph.
- Lưu lượng ≥4l/ph cần làm ẩm.
- Cannula mũi truyền thống không hiệu quả thêm dù tăng lưu lượng >6l/ph
- FiO2 = 21% + $(4 \times flow rate(L))$

Cannula mũi

Cannula mũi

 Ước tính FiO2 cho bệnh nhân nằm viện thở oxy qua cannula mũi (bởi vì hầu hết có ↑ nhịp thở)

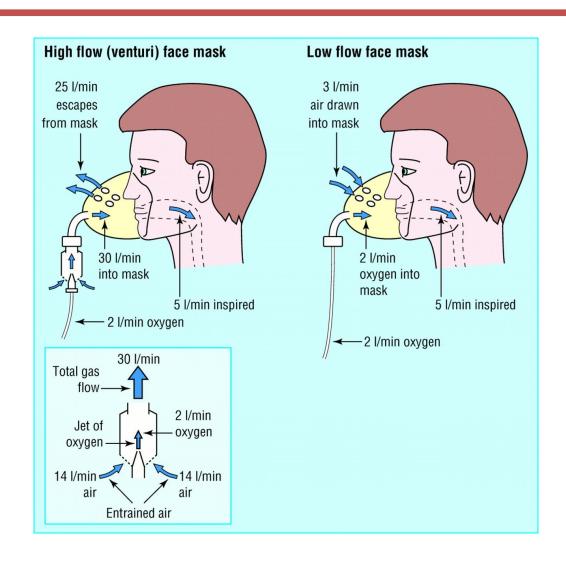
$$F_1O_2 \approx 0.21 + (.03 \times Flow rate)$$

Face masks

- Lưu lượng oxy phải ≥
 6L/min để tránh tích tụ
 CO2 trong mask.
- Túi dự trữ oxy không được xẹp hoàn toàn.
- Bệnh nhân có thể bị ngạt nếu ống cung cấp oxy bị nghẹt.

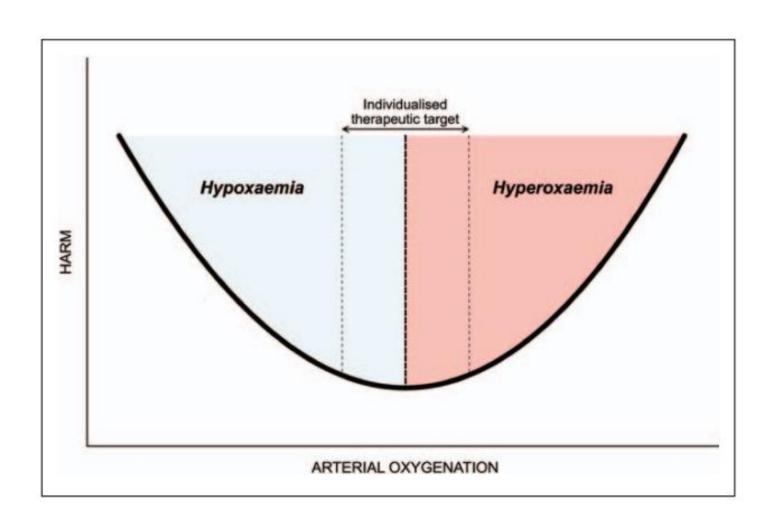
Venture mask vs. Low flow mask

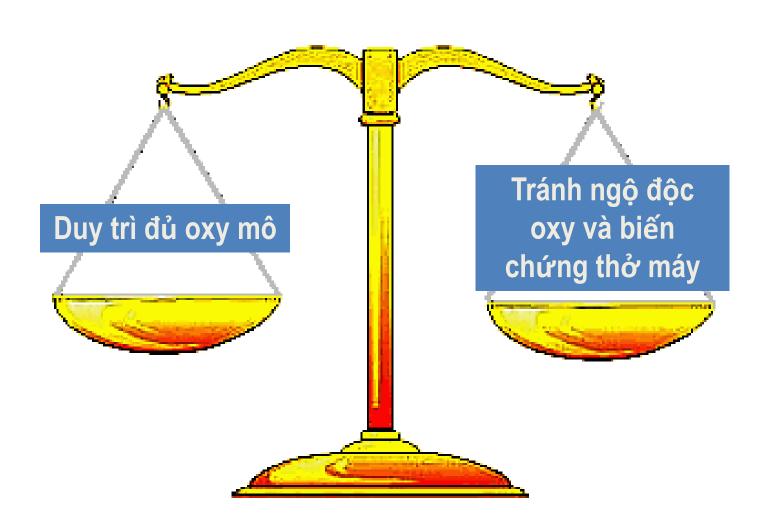
Venturi mask

Oxy liệu pháp

Oxy liệu pháp

KHUYẾN CÁO SỬ DỤNG OXY

Tình trạng	Khuyến cáo
Tình trạng bệnh nguy kịch cần cung cấp oxy liều cao	Cho oxy 15/ph qua mặt nạ có túi dự trữ và khi ổn định giảm oxy để đạt mục tiêu bão hòa oxy 94-98%. Nếu bệnh nhân có nguy cơ suy hô hấp type 2, mục tiêu cùng tương tự trong lúc chở KMĐM.
Tình trạng bệnh nặng cần cung cấp oxy liều trung bình nếu bệnh nhân giảm oxy máu	Khởi đầu cho oxy 2-6L/ph qua cannula mũi hoặc 5-10 L/ph qua mặt nạ, đạt mục tiêu 94-98%. Nếu độ bão hòa oxy không thể duy trì hoặc độ bão hòa oxy <85%, sử dụng oxy qua mặt nạ không thở lại 10-15L/ph. Nếu có nguy cơ suy hô hấp type 2, mục tiêu duy trì độ bão hòa oxy 88-92%, điều chỉnh 94-98% nếu KMĐM có CO2 bình thường. Lập lại KMĐM sau 30-60 phút.

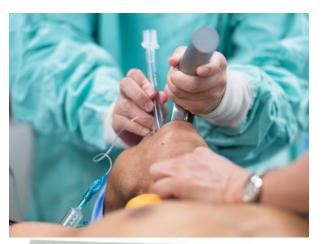
KHUYẾN CÁO SỬ DỤNG OXY

Tình trạng	Khuyến cáo
COPD hoặc bệnh lý khác có nguy cơ suy hô hấp type 2, cần oxy liều thấp hoặc có kiểm soát	Trước KMĐM sử dụng mặt nạ venture (4L/ph), mục tiêu độ bão hòa 88-92%, điều chỉnh đến 94-98% nếu KMĐM có CO2 bình thường. Lập lại KMĐM mỗi 30-60ph. Nếu bệnh nhân vẫn tăng thán khí và toan máu sau 30ph điều trị nguyên nhân và oxy liệu pháp, cân nhắc thông khí không xâm lấn.
Tình trạng bệnh nhân cần theo dõi sát nhưng không cần oxy ngoại trừ khi có giảm oxy máu	Nếu bệnh nhân bị giảm oxy máu, theo khuyến cáo với bệnh nặng (mục 2).

Chỉ định đặt NKQ và thở máy

Mục tiêu

- Bảo vệ đường thở
- Đảm bảo thông khí
- Đảm bảo oxy hóa máu

Ca lâm sàng

- BN nữ trẻ tuổi bị quá liều thuốc trầm cảm và rượu
- Tần số thở 8 I /ph
- Khí máu: pH 7.15, PaCO₂ 71 mm Hg, PaO₂
 56 mm Hg trong điều kiện khí phòng

Tại sao BN này tăng CO2 máu?

Bạn điều trị tình trạng thiếu oxy máu bằng cách nào?

CHỈ ĐỊNH ĐẶT NKQ

- Mục đích đặt NKQ
 - Bảo vệ đường thở
 - Đảm bảo thông khí
 - Đảm bảo oxy hóa máu

CHỈ ĐỊNH ĐẶT NKQ

- 1. Ngưng tim hoặc ngưng thở
- 2. Thở nhanh (>35l/ph) hay thở chậm dần, suy kiệt cơ hô hấp, dọa ngưng thở
- 3. Toan hô hấp cấp (PaCO2 > 55 mmHg với pH < 7.35)
- 4. Giảm O2 máu nặng (khi PaO2 không thể duy trì >60mmHg với FiO2>90%) hay Pa02/Fi02 < 200
- 5. Giảm oxy tế bào: ngộ độc Cyanic hay Carbon monoxide
- 6. Shock với tình trạng tăng công thở

CHỈ ĐỊNH ĐẶT NKQ

- 7. Suy giảm ý thức, không có khả năng bảo vệ đường thở (GSC< 8)
- Không khạc đàm nhớt được gây giảm thông khí hoặc tăng công thở
- Bệnh thần kinh cơ mới chẩn đoán với dung tích sống <10 -15 mL/kg
- 10. Kiểm soát thông khí trong tăng áp lực nội sọ cấp tính (ICP)
- 11. NIPPV thất bại

Key Points

- Suy hô hấp cập được chia thành 3 thể: Giảm oxy hóa máu, tăng CO2 máu và hôn hợp
- Luôn tìm và phân tích cơ chế suy hô hấp.
- Oxy liệu pháp không giải quyết được tình trạng tăng CO2 máu và giảm thông khí
- Đừng đế quá muộn mới đặt NKQ

